

Zwarte Piet

Uit Wikipedia, de vrije encyclopedie

Zwarte Piet is de hulp van Sinterklaas. Hij is vooral te herkennen aan het feit dat hij zwart of bruin geschminkt is en aan een soort pagepakje uit de zestiende of zeventiende eeuw. Verder heeft Zwarte Piet een kapsel van zwarte krullen.

Inhoud

- 1 Kenmerken van Zwarte Piet
- 2 Geschiedenis
- 3 Modernisering
- 4 Verschillende interpretaties
 - 4.1 Andere landen
- 5 Kleding
- 6 Bezwaren
- 7 Zie ook

Zwarte Piet

Kenmerken van Zwarte Piet

Volgens de overgeleverde traditie komt Zwarte Piet tijdens het Sinterklaasfeest in december de cadeautjes brengen. Hij klimt door de schoorstenen van de huizen wanneer de mensen slapen.

In de aanloop naar het feest wordt Piet volgens de folklore herhaaldelijk op de daken gesignaleerd, alwaar hij aan de schoorsteen luistert of de kinderen wel braaf zijn. Het strooien van pepernoten en ander strooigoed is zijn specialiteit. Verder treedt Zwarte Piet op als hulp van Sinterklaas om bijvoorbeeld zijn boek of staf te dragen. Sommige Pieten kunnen ook heel goed jongleren, op handen lopen of op een eenwieler fietsen. Tijdens pakjesavond op de vijfde december bonst Zwarte Piet hard op de deur en ramen, soms met de roe, en laat zakken met cadeautjes achter.

Geschiedenis

Oorspronkelijk had Sinterklaas geen helper. In 1850 introduceerde de onderwijzer Jan Schenkman in zijn leesboekje *"Sint Nicolaas en zijn Knecht"* drie nieuwe zaken, die allemaal zijn blijven hangen in de Sinterklaas-folklore: een knecht voor Sinterklaas, de intocht en de stoomboot. De knecht heeft in het boekje nog geen naam, en was gekleed als een page. In 1859 werd voor het eerst een artikel gedrukt waarin hij *Pieter* wordt genoemd,^[1] en in 1895 was de naam *Zwarte Piet* al in zwang geraakt.^[2]

Gaandeweg de twintigste eeuw bedacht men dat als één Zwarte Piet leuk is, meerdere Zwarte Pieten leuker zouden zijn. Zo waren bij de eerste officiële intocht van de Sint in Amsterdam in 1934 zes pieten aanwezig.^[3] Ook in Nederlands-Indië en gedurende de mobilisatie voor de Tweede Wereldoorlog in Nederland zien we in de jaren dertig meerdere Pieten opduiken.^{[4][5]} Na de Tweede Wereldoorlog organiseerden Canadese militairen in Nederland een Sinterklaasviering met een massa Zwarte Pieten.^[6] Sindsdien wordt Sinterklaas vergezeld door vele Pieten, tegenwoordig vaak met voor ieder een eigen taak.

Terwijl Sinterklaas altijd statig en gedistingeerd is, gedragen de Pieten zich als acrobaten en grappenmakers die vaak kwajongensstreken uithalen.

Bij de jaarlijkse intocht van Sinterklaas in Amsterdam is het aantal Zwarte Pieten in de loop der jaren sterk gegroeid, tot inmiddels meer dan 600 (ook vrouwelijke) Zwarte Pieten. Een experiment met 'Gekleurde Pieten', geschminkt in diverse kleuren, kreeg geen vervolg.

Tot ver in de tweede helft van de 20e eeuw was Zwarte Piet een niet zo slimme helper die zich van een brabbeltaaltje bediende. Toen immigratie vanuit de voormalige koloniën ervoor zorgde dat Europeanen beter vertrouwd raakten met Afrikanen, ontwikkelde Piet zich tot een respectabele assistent van de vaak verstrooide Sinterklaas. Zijn kapsel ontwikkelde zich van kroes tot krullen, zijn oorringen verdwenen.

De eerste afbeelding van de knecht van Sint Nicolaas, hier nog gekleed als een page. (Jan Schenkman, 1850)

Een andere verandering die Zwarte Piet doormaakte was dat hij door de jaren heen steeds minder als kinderschrik ging fungeren. In de 19e eeuw werd van Zwarte Piet vaak verteld dat hij het hele jaar door voor Sinterklaas bekeek wat de kinderen deden (*Alles ziet die slimme Piet, zich vergissen kan hij niet*). Was je stout, dan liep je het risico dat je in de zak werd meegenomen naar Spanje, alwaar je je voor de Sint moest uitsloven. Gaandeweg gingen die scherpe kanten eraf.

Modernisering

Vooral door de invloed van de televisie heeft zich binnen het zwartepietendom in de loop der jaren verregaande specialisatie voorgedaan. Vóór 1980 droeg Zwarte Piet een roe en een zak met snoepgoed. Onder druk van veranderende opvoedkundige inzichten verloor Piet de rol van boeman onder de controle van de Sint en verdween het dreigende element uit het karakter van Piet tezamen met de roe. Anno 2004 heeft elke Piet een eigen taak in de logistiek. Zo zijn er onder andere zeer algemene Inkooppieten, Inpakpieten, Magazijnpieten en Transportpieten. Daarnaast kent men ook bijvoorbeeld de Hoofdpiet, de 'Huispiet' en de 'Paardenpiet'. De welbekende Wegwijspiet is in 2005 na 24 jaar trouwe dienst met pensioen gegaan.

Sinds 1999 draait de tv-serie De Club van Sinterklaas. Door deze serie zijn er moderne Sinterklaasliedjes ontstaan. In 2005 scoorde Coole Piet een nummer 1-hit in Single Top 100 met het liedje 'De Streken van Tante Toets'. In 2006 herhaalde hij dit met 'Paniek in de Confettifabriek'. Zijn laatste hit heet 'De speelgoeddief' en dateert van 2007.

Verschillende interpretaties

Over de herkomst van Zwarte Piet wordt veel geschreven, maar weinig onderzoek gedaan. Vast staat dat de knecht die later de naam Zwarte Piet kreeg pas in 1850 is geïntroduceerd. Voor die tijd had de folkloristische Sinterklaas in Nederland voor zover bekend geen helper. Desondanks circuleren er voor die helper van Sinterklaas diverse volkswetenschappelijke verklaringen:

- hij zou oorspronkelijk een schoorsteenveger zijn, en van het roet zwart zijn geworden;
- hij zou een Ethiopische zwarte slaaf Piter zijn die door de heilige Nicolaas op een slavenmarkt in Myra werd vrijgekocht;
- hij zou oorspronkelijk een demon zijn geweest die door de heilige gedwongen werd goede daden te verrichten;
- hij zou een voorchristelijke godheid zijn die zich moest onderwerpen aan de christelijke sint;
- hij zou de bedwongen satan zijn, plaatsvervanger van de overwonnen Wodan, of diens helper Nörvi, de zwarte vader des nachts, die ook een roe droeg (als vruchtbaarheidssymbool);
- hij zou afstammen van de zwarte raven Huginn en Muninn, die Odin vergezelden;^[7]
- hij zou afstammen van berserkers, die het lichaam zwart verfd en dierenhuiden droegen.

Schoorsteenveger met roe

Voor geen van deze verklaringen zijn, behalve schrijvers die schrijvers naschrijven, betrouwbare directe bronnen te vinden. Een recente suggestie (2012), dat Zwarte Piet werd gemodelleerd op een Saraceen, werd door John Helsloot van het Meertens Instituut ontkracht.^[8]

Niet verbonden met Sinterklaas maar wel met decembertradities zijn:

- de Scandinavische kerstbok (Julbocken) (de naam verwijst naar het Yule of joelfeest) lijkt qua uiterlijk enigszins op de Krampus; de Finse Kerstman Joulupukki stamt van de Julbocken af;
- de Jólasveinar geven geschenken tijdens de periode rondom Yule;
- de Italiaanse Befana is een met roet besmeurde vrouw en brengt cadeautjes door de schoorsteen rond Driekoningen.

Andere landen

In ons omringende culturen komen andere voorbeelden van begeleiders van Sinterklaas voor:

- in de Duitstalige landen wordt Sinterklaas begeleid door knecht Ruprecht, of door een angstaanjagend persoon (soms met bokkenhoorn), zoals Krampus of een Percht, die soms luidruchtig met kettingen door de straten slepen;
- Noordoost-Frankrijk kent Père Fouettard als knecht voor Sinterklaas.^[9]

Een Tsjechische Sint Nicolaas, begeleid door duivels en engelen

Knecht Ruprecht en Samichlaus

Krampus of percht

Le Père Fouettard, met zak en ketting, in Wintzenheim, Frankrijk, 1953

Kleding

De kleding van Piet is een soort pagepakje uit de 16e-17e eeuw. Aan koninklijke hoven hadden de dienaren meestal zulke kledij aan. Waarschijnlijk heeft daarom volgens de traditie de hulp van Sinterklaas een soortgelijk uniform. Het kostuum van Piet bestaat uit onder meer:

Baret

Ook wel muts of pet genoemd. Bovenop de baret een of meerdere veren, eventueel vastgezet met een baretspeld.

Jas

Vaak van fluweel, afgezet met goudgalon.

Broek

Hoewel dit tegenwoordig een tot over de knie reikende, wijde broek is, was dit voorheen vaker een pofbroek die boven de knieën ophield. De broek heeft in het algemeen een met de jas overeenkomstige kleur, is gemaakt van fluweel en eventueel afgezet met goudgalon.

Handschoenen

Piet draagt (lange, zwarte) handschoenen, omdat het in Nederland vaak kouder is dan in Spanje.

Maillot

Schoenen

Veel Pieten dragen gympen, de oudere en wat hogergeplaatste Pieten dragen voornamelijk zwart leren schoenen met een gesp erop.

Kraag

Manchetten of mouwtjes

Witte afzetstukken van de mouwen voor de luxueuze uitstraling. Vaak van katoen, afgezet met kant.

Veer

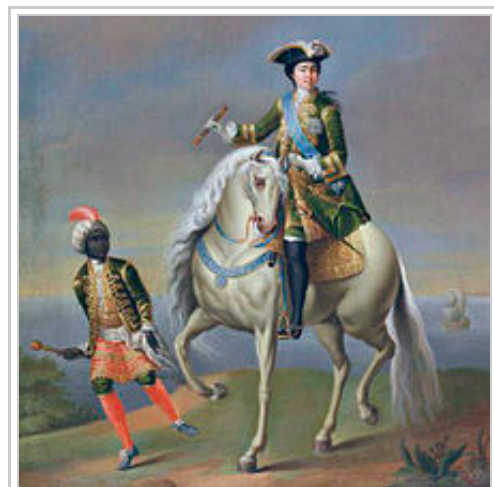
Een Piet draagt op de baret een of meerdere gekleurde veren, eventueel afgezet met gouden/zilveren dopjes en een baretspeld.

Bezwaren

Zowel de huidskleur als de 'sociale positie' van Zwarte Piet geven soms aanleiding tot kritiek, omdat zijn rol racistische vooroordelen zou bevestigen.

Zwarte Piet werd als Moorse knecht van Sinterklaas in 1850 door de onderwijzer Jan Schenkman geïntroduceerd in het boekje *"Sint Nicolaas en zijn Knecht"*. In de eerste druk van het prentenboekje werd hij afgebeeld als een rustige gekleurde jongeman, gekleed als page, die niet op de voorgrond trad. Wat

Schenkman's idee daarbij was zal wel nooit bekend worden, want hij heeft zich er niet over uitgelaten. Wel is het zo dat hij het publiceerde op het moment dat de tijdgeest aan het veranderen was; de slavernij stond onder druk of werd al afgeschaft. Schenkman heeft zich mogelijk laten inspireren door publicaties uit zijn tijd. Zo publiceerde Heinrich Hoffmann vijf jaar eerder *Struwwelpeter*, waarin een zwarte jongen door een figuur Nikolas, die uiterlijke overeenkomsten vertoont met Sinterklaas, beschermd wordt voor pesterijen van blanke kinderen. Een ander verhaal dat hem kan hebben beïnvloed, werd in het tijdschrift *Timotheus*

Het was enige tijd mode om zwarte pages af te beelden op schilderijen van welgestelden (hier keizerin Catharina I van Rusland)

gepubliceerd, en ging over een gewezen slavenbezitter, een edele en voornamelijk oude man met witte haren, die zich op zijn ziekbed verzoent met zijn bediende, de zoon van een van zijn ex-slaven, en oproept tot afschaffing van de slavernij.

Desalniettemin kan er in de loop der tijd een racistisch element in de rol van Zwarte Piet zijn geslopen, of kan dat als zodanig worden ervaren. Aanvankelijk hanteerde Sinterklaas de roede, maar met de introductie van Zwarte Piet werd het straffen van kinderen hoe langer hoe meer zijn taak, en de aanvankelijk neutrale uitbeelding van

de knecht veranderde in de loop der tijd in een karikaturale weergave van een zwarte man.^[10]

De eerste openlijke bezwaren tegen de rol van Zwarte Piet werden in de jaren zestig van de twintigste eeuw geuit. Het eerste protest uit de gekleurde gemeenschap kwam in 1981. De 'Solidariteits Beweging Suriname' startte een actie 'Sinterklaas vieren zonder Zwarte Piet', en in 1986 pleitte *Beweging Surinaams Links* er zonder succes voor om het kinderfeest zonder de figuren Sinterklaas en Zwarte Piet vieren.

Het actiecomité 'Zwarte Piet = Zwart Verdriet' wilde in 1996 Piet een andere kleurtje te geven, maar dat is nooit aangeslagen. Echter, de stereotype gouden oorkingen worden tegenwoordig wel weggelaten en het kroeshaar wordt vaak vervangen door zwarte krullen.^[11]

Tijdens de intocht in november 2011 werden in Dordrecht vier mensen gearresteerd, omdat zij ongeoorloofd protesteerden. De actievoerders droegen T-shirts met daarop de tekst 'Zwarte Piet is racisme'.^[12]

In landen waar vergelijkbare uitbeeldingen, zoals bijvoorbeeld Blackface minstrelshows, reeds lang uitgebannen zijn, wordt de manier waarop Zwarte Piet wordt vormgegeven soms met verbazing aanschouwd. De intocht van Sinterklaas in 2011 in New Westminster, een voorstad van Vancouver in Canada, werd afgeblazen na verhitte discussies over het vermeend racistische karakter van Zwarte Piet.^[13]

In 2012 werd op een bijeenkomst van het Sint Nicolaas Genootschap in Montfoort een lans gebroken voor de afschaffing van Zwarte Piet omdat zijn oorsprong ingebed zou liggen in een gewoonte van slavernij en racisme.^[14]

In deze reclame uit het begin van de 20e eeuw is Zwarte Piet afgebeeld als een karikatuur, die nu als racistisch kan worden bestempeld

Zie ook

- Volksverhalen van Nederland

Bronnen, noten en/of referenties

- Anoniem, (1859) Amsterdam, 3 december. St. Nikolaas (<http://kranten.kb.nl/view/article/id/ddd%3A010251244%3Ampg21%3Ap001%3Aa0001/layout/main>) *De Tijd*, 6 december, p. 1: "*Menigeen laat hem vergezellen door een ander personaadje, een ... die onder den naam van "Pieter mijn knecht" niet minder populair is dan de Heilige Bisschop zelf, ...*"
- Anoniem, (1895) Stadsnieuws: Vandaag had het al flink gewaaid. (<http://kranten.kb.nl/view/article/id/ddd%3A010092234%3Ampg21%3Ap006%3Aa0066>) *Het nieuws van den dag Amsterdam: kleine courant*, 6 december, dag, p. 6: "*Maar gelukkig, Sinterklaas kan alles, ook met storm over de daken rijden en zijn paard ook en zwarte Piet ook en we hebben daarom alle hoop ...*"
- Sinterklaas: De blijde incomste (http://www.isgeschiedenis.nl/archief/sinterklaas_de_blijde_incomste)
- Sinterklaas op de Montessorischool te Malang, Java (http://collectie.tropenmuseum.nl/default.aspx?idx=ALL&field=*&search=10002269)
- Beeldbank WO2 (<http://www.beeldbankwo2.nl/>), foto nr. 108615, militairen vierten Sinterklaas in 1939.
- Sijs, Nicoline van der (2009) *Cookies, Coleslaw, and Stoops* Amsterdam: Amsterdam University Press p. 254
- Stichting Nationaal Sint Nicolaas Comité: Aankondiging lezingen van Frits Booy in 2003 (<http://www.sint.nl/html/history/lezing.html>)
- Helsloot, John (2012) *Henk van Benthems nieuwe verklaring van de zwarte knecht van Sinterklaas* (<https://www.meertens.knaw.nl/cms/files/nieuwsbrief/Zwarte%20Piet%20als%20Saraceen.pdf>) Meertens Instituut, Url bezocht op 3 november 2012
- Fouetter: geselen, kastijden
- Helsloot, John (2007) "Die ambivalente Botschaft des ersten "Zwarte Piet" (1850)" *Arbeitskreis Bild Druck Papier, Tagungsband Amsterdam 2007*, Band 12, pp. 29-44
- Rouw, S. (2010) Het discours rond Zwarte Piet als illustratie van de Multiculturele Samenleving Universiteit Utrecht, Theater-, film- en televisiewetenschap
- 'Zwarte Piet-demonstrant door politie mishandeld' (<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Binnenland/article/detail/3030720/2011/11/12/Actievoerders-Zwarte-piet-is-racisme.dhtml>), Algemeen Dagblad, 12 november 2011
- New Westminster Sinterklaas festival Cancelled (<http://www.royalcityrecord.com/Westminster+Sinterklaas+Festival+cancelled/5786059/story.html>), Royal City Record, 29 november 2011
- J. Helsloot: *Naar een afscheid van Zwarte Piet*. Lezing op de bijeenkomst van het Sint Nicolaas Genootschap in Montfoort, 31 maart 2012

Zie de categorie **Zwarte Piet** ([//commons.wikimedia.org/wiki/Category:Zwarte_Piet?uselang=nl#mw-subcategories](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Zwarte_Piet?uselang=nl#mw-subcategories)) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Sinterklaasfeest

Uitklappen

Overgenomen van "http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Zwarte_Piet&oldid=37712467"

Categorieën: Sinterklaasfeest | Collectief pseudoniem | Personage uit folklore

- Deze pagina is het laatst bewerkt op 19 mei 2013 om 02:57.
- De tekst is beschikbaar onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding/Gelijk delen, er kunnen aanvullende voorwaarden van toepassing zijn. Zie de gebruiksvoorwaarden voor meer informatie.

Wikipedia® is een geregistreerd handelsmerk van de Wikimedia Foundation, Inc., een organisatie zonder winstoogmerk.